

Ryssland och krisen i Libyen¹

Krisen i Libyen berör Ryssland och ryska intressen trots att landet inte spelat en central roll globalt i denna fråga hittills. Moskva är angeläget om att bli tillfrågat och att inte förlora inflytande generellt. Libyen är inget undantag från denna regel. Samtidigt har krisen en rad inrikespolitiska och ekonomiska konsekvenser för Ryssland, som också kommer att inverka på landets agerande framöver.

Ryska motiv i samband med antaganden av FN-resolutionerna

Ryssland lade ned sin röst i FN:s säkerhetsråd den 17 mars 2011, vilket möjliggjorde antagande av resolution 1973 om att använda alla tillgängliga medel för att skydda civila i Libyen, utom att ockupera libyskt territorium, samt om upprättandet av en flygförbudszon. Genom att acceptera resolutionen agerade Ryssland på ett för landet ovanligt sätt. Vanligtvis brukar Moskva, i likhet med Kina, hävda principen om icke-inblandning i andra staters interna angelägenheter. Ryssland är t.ex. angeläget om att konflikterna i Nordkavkasien förblir ett ryskt inrikespolitiskt problem.

Arabstaternas positioner var viktiga för Rysslands ställningstagande. När det stod klart att Arabförbundet stödde en flygförbudszon över Libyen, övervägde Rysslands intressen att behålla goda relationer med individuella arabstater inom Arabförbundet. Man får därför också förmoda att Moskva bedömde Kadaffis chanser att behålla makten som begränsade på medellång sikt. Genom att avstå från att rösta om resolution 1973 deklarerade Ryssland sin ovilja att ta militärt ansvar för interventionen, men gav i princip sitt stöd till operationen för att undvika onödiga friktioner med arabvärlden.

Ryssland gav ett klart politiskt stöd till Frankrike, som var pådrivande i antagande av resolutionen och upprättandet av flygförbuds zonen. Moskva har goda relationer med Frankrike och förstärkte i och med dessa ytterligare. I slutändan kom Moskvas ståndpunkt också att överensstämma med Brasiliens, Kinas och Indiens (samt Rysslands nära ekonomiska samarbetspartner Tyskland), vilket gjorde det lätt att framställa detta som en gemensam BRIC-aktion.

---

¹ Underlag för denna FOI MEMO har varit framför allt ryskt nyhetsmaterial på Internet (t.ex. www.rian.ru, www.interfax.ru) och officiellt material på Utrikesministeriets och Presidentadministrationens hemsida (www.mid.ru och www.kremlin.ru). Dessutom har analyser av ryska forskare och analytiker använts (t.ex. från Carnegie Moscow Center).

FOI MEMO	Datum/Date 2011-04-13	Sida/Page 2 (5)
Titel/Title Ryssland och krisen i Libyen		Memo nummer/number FOI Memo 3545

Intern dispyt inom det ryska tandemstyret?

Den militära interventionen den 19 mars av USA, Frankrike och Storbritannien ledde till kraftiga reaktioner från representanter för den ryska ledningen. I ett uttalande från Utrikesministeriet från den 20 mars anklagades länderna som ledde interventionen för att bruka mer våld mot Libyen än vad resolutionen 1973 tillåter. Konstantin Kosatjov, ordförande i Dumans utrikesutskott, och utrikesminister Sergej Lavrov kritiserade båda resolutionen och påpekade att den avvek från Arabförbundets ursprungliga förslag. Längst i kritiken gick dock premiärminister Vladimir Putin, som den 21 mars kallade resolutionen ”undermålig” och liknande den vid ”en kallelse till ett medeltida korståg”. Putin kritiserade också USA för att regelbundet tillgripa våld för att flytta fram sina intressen, nu i Libyen liksom tidigare i Irak och Serbien.

President Dmitrij Medvedev, som i egenskap av president är ansvarig för utrikespolitiken, kände sig nödgad att balansera kritiken från sin premiärminister. Han uttryckte sitt stöd för resolution 1973 och betonade att undvikandet av vetot tillkommit efter hans uttryckliga instruktion. Medvedev kritiserade Putins ton och angav att användandet av ordet ”korståg” varit oacceptabelt. Senare försökte Putins talesperson Dmitrij Peskov tona ner premiärministerns uttalande genom att säga att han bara givit uttryck för sin personliga uppfattning och inte den officiella regeringslinjen. Även Presidentadministrationen försökte snart tona ned motsättningen mellan landets premiärminister och president i frågan. Likväl har Medvedevs hantering av Libyenfrågan lett till intern kritik inom partiet Enade Ryssland. Konstantin Zatulin tvingades avgå från sin post som Dumans vice ordförande i kommittén för OSS-frågor p.g.a. sin kritik mot Rysslands ställningstagande i Säkerhetsrådet och en annan högre partiföreträdare, Aleksej Tjadajev, avgick självmant efter att ha kritiserat Rysslands officiella ståndpunkt på sin blogg. Medvedev lät också kalla hem Rysslands ambassadör från Libyen, Vladimir Tjamov, p.g.a. dennes kritik mot att Rysslands ställningstagande skall ha skadat landets intressen i Libyen. När Tjamov anlände hem avböjde han att kommentera Medvedevs uttalande om Libyen, men ansåg att Putin i sitt ställningstagande ”inte var långt från sanningen”.

Emellertid finns det ingen anledning att spekulera alltför mycket i eventuella meningsskillnader inom det så kallade tandemstyret p.g.a. Libyenfrågan. Mycket tyder på att beslutet att lägga ner rösten i Säkerhetsrådet tagits i stor hast. Det går också att tolka de olika budskapen som ett medvetet sätt att ge olika signaler internationellt och internt, där Medvedevs agerande återspeglar den officiella linjen, men Putins budskap var mer ämnat för inhemska opinionen. Enligt en opinionsundersökning från VTsIOM var 64 procent av de tillfrågade mot den internationella interventionen i Libyen, medan blott 20 procent stödde insatsen. På frågan om Ryssland borde förhålla sig neutralt i konflikten och avstå från att delta i interventionen svarade 56 procent ja. Putins uppfattning var således den som av allt att döma hade störst stöd hos befolkningen i Ryssland.

FOI MEMO	Datum/Date 2011-04-13	Sida/Page 3 (5)
Titel/Title Ryssland och krisen i Libyen		Memo nummer/number FOI Memo 3545

Ryska ekonomiska intressen i Libyen

Nordafrika är generellt av sekundär prioritet för Rysslands utrikespolitik. Först i april 2008 besökte Vladimir Putin Libyen. Det var första gången Ryssland genomförde ett besök på den nivån i landet. När Kadaffi den 31 oktober – 2 november samma år besökte Moskva var det första gången sedan 1985.

Emellertid har Ryssland starka ekonomiska intressen i Libyen främst avseende vapenexport och energi. Ambassadör Vladimir Tjamov, som hemkallades p.g.a. den kritik han uttalade mot Moskvas hållning i Libyenfrågan, hävdade att Ryssland kommer att förlora 4 miljarder USD i vapenaffärer med Libyen som ett resultat av vapenembargot som Rysslands stödde. Denna siffra inkluderade troligen både redan signerade avtal och sådana som var under förhandling. Ryssland är världens näst största vapenexportör och hade 2010 en portfölj med order värda cirka 45 miljarder. Även om Libyen inte dominerar orderportföljden kan oroligheter i andra länder som Ryssland säljer militär materiel till, som t.ex. Syrien, på sikt bidra till minskade exportinkomster för Moskva.

I Libyen har Ryska företag även investerat i olje- och gasexploatering i landet och det finns ett kontrakt att bygga en järnväg på 2,2 miljarder Euro mellan Sirt och Bengazi. Enligt den genomgång av rysk-libyska förbindelser från mars 2009, som återfinns på ryska Utrikesministeriets hemsida, framgår att rysk export framför allt då bestod av spannmål, maskiner och utrustning samt transportmedel. Det innebär att Libyen var ett av de relativt få länder som importerar förädlad produktion från Ryssland; till USA och länder inom EU exporterar Ryssland främst råvaror. Vidare hade åtminstone följande bolag etablerat sig med kontor i Libyen enligt ryska Utrikesministeriets uppgifter 2009:

- OAO ”VO Technopromeksport”
- OAO ”Tatneftegeogizika” (TNGF)
- OAO ”Tatneft” (koncession på utveckling av oljeblocket i Gadamesregionen 2005; på tre oljeblock i Gadamesbassängen och Sirt 2006)
- ZAO ”Monolitspetsstroj”
- OAO ”Strojtransgaz”
- OAO ”Lukoil Overseas Holding Ltd.”
- ”TsentrInvestGrupp” (var i mars 2009 i slutskedet av registreringsprocessen för att etablera kontor i landet)

Dessutom fick Gazprom koncession på ett offshore-block i Sirtbukten 2006 samt ytterligare ett oljeblock som låg på land väster om Gadames 2007 och omfattade en yta på fyra kvadratkilometer. Gazprom undertecknade också ett memorandum om samarbete med Libyens nationella oljebolag.

Sovjetunionen var på sin tid Libyen behjälpligt med att bygga ett centrum för nukleär forskning utanför staden Tajoura öster om Tripoli. Det var troligen anledningen till att det ryska företaget OAO ”Atomenergoeksport” fick en order för att bygga om systemen för vattenförsörjning och brandbekämpning för denna anläggning. Detta kontrakt fullföljdes 2006. I mars 2004, tog Ryssland emot höganrikat uran från denna anläggning inom ramen för ett samarbete mellan USA, Ryssland och IAEA (*Tripartite Initiative*).

FOI MEMO	Datum/Date 2011-04-13	Sida/Page 4 (5)
Titel/Title Ryssland och krisen i Libyen		Memo nummer/number FOI Memo 3545

Många av dessa bolag tvingades evakuera sin personal i och med att oroligheterna började på allvar i Libyen och Rysslands Ministerium för civil beredskap, MTJS, slutförde en evakuering av ryska medborgare från Libyen den 31 mars 2011. Det råder nu sannolikt en stor osäkerhet kring vad som kommer att hända med de ryska bolagens investeringar i landet. Enligt den libyske ex-ministern Omar Fathi ben Shatwan, som befinner sig i exil på Malta, kommer Ryssland och Kina och andra länder ”som inte kom till hjälp” att bli utan kontrakt den dag de nya myndigheterna tar över efter Kadaffi.

Oron i Nordafrika gynnar dock samtidigt Rysslands ekonomiska intressen eftersom den bidrar till att oljepriset går upp. Med ett oljepris på över 100 dollar per fat kommer den ryska statsbudgeten att vara i balans tidigare än vad som angivits i såväl internationella som ryska regeringens egna prognoser. Detta kan inte nog betonas eftersom få saker påverkar Rysslands ekonomi så pass direkt som internationella priset på olja och gas. I förlängningen får det konsekvenser även för Rysslands handlingsutrymme inrikes- och utrikespolitiskt.

Följder för rysk inrikespolitik och ryskt agerande framöver

Ryska företrädare har uttryckt oro för hur interventionen i Libyen kan slå tillbaka och sporra extremism i regionen. Misstron är stor för hur oppositionen kan komma att agera ifall den lyckas störta Kadaffi. Utrikesminister Lavrov pekade på oroande information om närvaro av al-Qaida-aktivister bland de libyska rebellerna. Ryska bedömare har betonat riskerna med en ”islamisering” i Nordafrika och spekulerat i hur det skulle påverka muslimska grupperingar inom Ryssland – främst i Nordkaukasien.

Emellertid har förmodligen krisen i Libyen också minskat den ryska ledningens eventuella oro för de potentiella konsekvenserna av ”den nordafrikanska revolutionen” för den egna regimens överlevnad. När de tunisiska och egyptiska regimerna föll i snabb takt föreföll de folkliga protesterna i Nordafrika näst intill omöjliga att stoppa. Risken att oroligheterna skulle sprida sig över regionen och potentiellt även skulle kunna nå länder i Rysslands närområde (t.ex. Azerbajdzjan) eller t.o.m. Ryssland självt gick inte att helt ignorera. Men med krisen i Libyen i kombination med att Saudiarabien den 14 mars gick in i Bahrain för att stävja upproret där, tycktes risken för en ohejdad spridning ha minskat.

En rad ryska journalister och fotografer har råkat illa ut under de politiska omvälvningarna i Nordafrika och Mellanöstern och Ryssland har agerat kraftfullt för att skydda dessa med hänvisning dels till att de är ryska medborgare, dels den skyldighet som åligger stater att ”säkerställa att rätten till att erhålla objektiv information och att inte hindra företrädare för massmedia från att skildra samhällseliga och politiskt betydelsefulla händelser”. I Libyen tillfångatogs journalister från tidningen *Komsomolskaja Pravda* och tevekanalen NTV utanför Ajdabiya och dessa släpptes först den 8 april. Det ryska Utrikesministeriet nämnde särskilt den hjälp man erhållit från Egypten, Italien och Turkiet för att uppnå detta.

FOI MEMO	Datum/Date 2011-04-13	Sida/Page 5 (5)
Titel/Title Ryssland och krisen i Libyen		Memo nummer/number FOI Memo 3545

Medvedev har uttryckt att Ryssland inte har för avsikt att delta i flygoperationerna över Libyen eller att skicka marktrupper dit om det skulle komma på förslag. Ryssland skulle med sannolikhet blockera ett sådant förslag om det skulle komma upp på bordet i FN:s säkerhetsråd. Den överväldigande delen av den politiska eliten, med Putin i spetsen, är kategoriskt emot en landoperation av västerländska trupper i Libyen. Samtidigt har Medvedev antytt att Ryssland skulle kunna ta på sig en medlarroll för att finna en politisk lösning på Libyenkrisen, tack vare Rysslands goda relationer med arabstaterna och genom upprätthållandet av diplomatiska förbindelser med Kadaffiregimen. Ryska Utrikesministeriet har också nämnt möjligheten att nå en uppgörelse med hjälp av Afrikanska Unionen och den särskilda högnivåkommitté för Libyen som bildades 10 mars av AU:s Råd för fred och säkerhet som en ”optimal variant för medling”. Senast den 8 april betonade ryska Utrikesministeriet vikten av att nå en fredlig lösning och att Ryssland delade denna strävan med Afrikanska Unionen, Turkiet och ”en rad andra stater”.